

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΕΣΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΕΜΒΑΘΥΝΣΗΣ/ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ Β' ΛΥΚΕΙΟΥ

**ΔΕΙΓΜΑΤΙΚΟ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ ΤΕΤΡΑΜΗΝΩΝ
ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 90'**

ΜΕΡΟΣ Α': ΔΙΔΑΓΜΕΝΑ ΚΕΙΜΕΝΑ (50 ΜΟΝΑΔΕΣ)

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, «Όνειρο στο κύμα»

Ήμην πτωχόν βοσκόπουλον εις τα όρη. Δεκαοκτώ ετών, και δεν ήξευρα ακόμη άλφα. Χωρίς να το ηξεύρω, ήμην ευτυχής. Την τελευταίαν φοράν οπού εγεύθην την ευτυχίαν ήτον το θέρος εκείνο του έτους 187... Ήμην ωραίος έφηβος, κ' έβλεπα το πρωίμως στρυφνόν, ηλιοκαές πρόσωπόν μου να γυαλίζεται εις τα ρυάκια και τας βρύσεις, κ' εγύμναζα το ευλύγιστον, υψηλόν ανάστημά μου ανά τους βράχους και τα βουνά.

Τον χειμώνα που ήρχισ' ευθύς κατόπιν μ' επήρε πλησίον του ο γηραιός πάτερ Σισώης, ή Σισώνης, καθώς τον ωνόμαζον οι χωρικοί μας, και μ' έμαθε γράμματα. Ήτον πρώην διδάσκαλος, και μέχρι τέλους τον προσηγόρευον όλοι εις την κλητικήν "δάσκαλε". Εις τους χρόνους της Επαναστάσεως ήτον μοναχός και διάκονος. Είτα ηγάπησε μίαν Τουρκοπούλαν, καθώς έλεγαν, την έκλειψεν, από ένα χαρέμι της Σμύρνης, την εβάπτισε και την ενυμφεύθη.

Ευθύς μετά την αποκατάστασιν των πραγμάτων, επί Καποδίστρια κυβερνήτου, εδίδασκεν εις διάφορα σχολεία ανά την Ελλάδα, και είχεν ου μικράν φήμην, υπό το όνομα "ο Σωτηράκης ο δάσκαλος". Αργότερα αφού εξησφάλισε την οικογένειάν του, ενθυμήθη την παλαιάν υποχρέωσίν του, εφόρεσε και πάλιν τα ράσα, ως απλούς μοναχός την φοράν ταύτην, κωλυόμενος να ιερατεύη κ' εγκατεβίωσεν εν μετανοία, εις το Κοινόβιον του Ευαγγελισμού. Εκεί έκλαυσε το αμάρτημά του, το έχον γενναίαν αγαθοεργίαν ως εξόχως ελαφρυντικήν περίστασιν, και λέγουν ότι εσώθη.

Αφού έμαθα τα πρώτα γράμματα πλησίον του γηραιού Σισώη, εστάλην ως υπότροφος της Μονής εις τινα κατ' επαρχίαν ιερατικήν σχολήν, όπου κατετάχθην αμέσως εις την ανωτέραν τάξιν, είτα εις την εν Αθήναις Ριζάρειον. Τέλος, αρχίσας τας σπουδάς μου σχεδόν εικοσαετής, εξήλθα τριακοντούτης από το Πανεπιστήμιον· εξήλθα δικηγόρος με δίπλωμα προλύτου...

Μεγάλην προκοπήν, εννοείται, δεν έκαμα. Σήμερον εξακολουθώ να εργάζωμαι ως βοηθός ακόμη εις το γραφείον επιφανούς τινος δικηγόρου και πολιτευτού εν Αθήναις, τον οποίον μισώ, αγνώ εκ ποίας σκοτεινής αφορμής, αλλά πιθανώς επειδή τον έχω ως προστάτην και ευεργέτην. Και είμαι περιωρισμένος και ανεπιτήδειος, ουδέ δύναμαι να ωφεληθώ από την θέσιν την οποίαν κατέχω πλησίον του δικηγόρου μου, θέσιν οιονεί αυλικού.

Καθώς ο σκύλος, ο δεμένος με πολύ σχοινίον εις την αυλήν του αυθέντου του, δεν ημπορεί να γαυγίζει ούτε να δαγκάση έξω από την ακτίνα και το τόξον τα οποία διαγράφει το κοντόν σχοινίον, παρομοίως κ' εγώ δεν δύναμαι ούτε να είπω, ούτε να πράξω τίποτε περισσότερον παρ' όσον μου επιτρέπει η στενή δικαιοδοσία, την οποίαν έχω εις το γραφείον του προϊσταμένου μου.

[...] Κ' εγώ έμαθα γράμματα, εξ ευνοίας και ελέους των καλογήρων, κ' έγινα δικηγόρος... Αφού επέρασα από δύο ιερατικές σχολάς, ήτον επόμενον!

Τάχα η μοναδική εκείνη περίσταση, η ονειρώδης εκείνη ανάμνησις της λουομένης κόρης, μ' έκαμε να μη γίνω κληρικός; Φευ! ακριβώς η ανάμνησις εκείνη έπρεπε να με κάμη να γίνω μοναχός.

Ορθώς έλεγεν ο γηραιός Σισώης ότι «αν ήθελαν να με κάνουν καλόγερον, δεν έπρεπε να με στείλουν έξω από το μοναστήρι...». Διά την σωτηρίαν της ψυχής μου ήρκουν τα ολίγα εκείνα κολλυβογράμματα, τα όποια αυτός με είχε διδάξει, και μάλιστα ήσαν και πολλά!...

Και τώρα, όταν ενθυμούμαι το κοντόν εκείνο σχοινίον, από το όποιον εσχοινιάσθη κ' επνίγη η Μοσχούλα, η κατσικά μου, και αναλογίζωμαι το άλλο σχοινίον της παραβολής, με το όποιον είναι δεμένος ο σκύλος εις την αυλήν του αφέντη του, διαπορώ μέσα μου αν τα δύο δεν είχαν μεγάλην συγγένειαν, και αν δεν ήσαν ως “σχοίνισμα κληρονομίας” δι' εμέ, όπως η Γραφή λέγει.

Ως ήμην ακόμη βοσκός εις τα όρη!...”

Ερώτηση

A1. α) Να εξηγήσετε πώς λειτουργεί στην υπόθεση του διηγήματος η αναφορά στην προσωπική ιστορία του Σισώη. **(μον. 10)**

A1. β) Το διήγημα αρχίζει και τελειώνει με την νοσταλγική αναπόληση της ζωής του βοσκού. Τι εξυπηρετεί αυτή η τεχνική λαμβάνοντας υπόψη το παρόν του αφηγητή; Σχολιάστε τεκμηριώνοντας με αναφορές από το κείμενο. **(μον. 15)**

Γρηγόριος Ξενόπουλος, Στέλλα Βιολάντη

Ήταν παραμονές της Παναγίας. Μεθαύριο το σπίτι είχε διπλογιόρτι –Μαρία έλεγαν τη Βιολάνταινα– και τι καλά αν μπορούσε να γίνει καμιά οικονομία, να έλθει η συμφιλίωση, να κατεβεί και η Στέλλα, να καθίσει στο τραπέζι, να φανεί στον κόσμο...

– Ήλθα να σου πω δυο λόγια, της είπε η Βιολάνταινα χαρούμενη.

Η Στέλλα, καθώς κρατούσε το μέτωπο με τα δύο χέρια, εσήκωσε τα μάτια κι εκοίταξε τη μητέρα της έκπληκτη. Δεν ήταν συνηθισμένη σε τέτοιο ύφος.

– Ακούς;

– Τι είναι; ψιθύρισε η Στέλλα.

Με λίγα λόγια η Βιολάνταινα διατύπωσε την πρότασή της: Να πέσει στα πόδια του πατέρα της και να του γυρέψει συχώρεση· να του πει πως μετανόησε για το κίνημά της· να του υποσχεθεί πως στο εξής δε θα έκανε τίποτα χωρίς το θέλημά του· να τον βεβαιώσει πως έπαυσε πια να συλλογίζεται το Χρηστάκη, κι εκείνος ήταν πρόθυμος να τη συχωρέσει, και μέρα που ξημέρωνε μεθαύριο, να τη δεχθεί στην αγκαλιά του, και γρήγορα να φροντίσει να την παντρέψει, όπως της πρέπει, μ' ένα καλό και αξιο... αμή τι;

Η Στέλλα την άκουσε χωρίς να την διακόψει, με το ίδιο ύφος που έπαιρνε και όταν την εκτυπούσαν. Έπειτα κατέβασε τα χέρια από το κεφάλι, κοίταξε τη μητέρα της κατάματα, και με όλη την ηρεμία, με όλη τη γαλήνη της σταθερότητας, επρόφερε:

– Όχι!

Η Βιολάνταινα εσκίρτησε τρομαγμένη· έπλεξε τα χέρια, και με φωνή υπόκωφη, σε τόνο μομφής υπέρτατης, το ξαναείπε:

- Όχι!
- Όχι! είπε η Στέλλα και τη φορά αυτή ένα κύμα ετάραξε την πρώτη γαλήνη, και η άρνηση εβγήκε από τα χείλη της με πείσμα μαζί και περιφρόνηση.
- Μα, παιδί μου, συλλογίζεσαι τι λες; συλλογίζεσαι τι κάνεις; ερώτησε η Βιολάνταινα και εγύρισε πίσω της, κι εκλείδωσε από φόβο τη θύρα.
- Όχι! είπε η Στέλλα και εκ τρίτου και τώρα ήταν ολόκληρη τρικυμία αγανακτήσεως, και μαζί με τη φωνή, εσηκώθη και αυτή ορθή, υψηλή, αγέρωχη.
Κι εμίλησε:
- Όχι, χίλιες φορές όχι! Ό,τι έκαμα ήταν κακό, το ξέρω, μα το έκαμα τώρα. Του έγγραψα «είμαι δική σου», και θα είμαι για πάντα. Ναι, να πέσω στα πόδια του πατέρα μου, και να του φιλήσω τα χέρια, και να του γυρέψω συχώρεση γι' αυτό που έκαμα, έτσι χωρίς να θέλω, σε μια στιγμή τρέλας, αδυναμίας... Μα να με συχωρέσει κι εκείνος και να μου δώσει το Χρηστάκη... Α, μη σου κατοφαίνεται και σώπα! Καλός, κακός, αυτός είναι τώρα για μένα. Ακούστηκα μαζί του, και αυτό μου φθάνει. Έπειτα, τι σας μέλει εσάς; Εγώ θα είμαι ευτυχισμένη, εμένα μ' αρέσει. Πως είναι φτωχός; Πφ! βλέπω τι ευτυχία που έχετε οι πλούσιοι στα σπίτια σας... Επιτέλους αλλιώςτικα δε γίνεται άλλον εγώ δεν παίρνω!
- Μα ορίζεις εσύ τον εαυτό σου; επρόλαβε να ρωτήσει η Βιολάνταινα.
- Τον ορίζω!
- Όχι, ο πατέρας σου σε ορίζει, ο πατέρας σου ορίζει και μένα και το Νταντή, και τη Νιόνια και όλους.
- Δεν ξέρω για σας, μα εμένα δε με ορίζει. Εγώ, εγώ ορίζω τον εαυτό μου, να, κοίταξε, τον ορίζω!... τον ορίζω!...

Ερώτηση

A2. α) Να εξηγήσετε ποιον ρόλο αναλαμβάνει να επιτελέσει η μητέρα στο απόσπασμα από τη Στέλλα Βιολάντη. (μον. 15)

A2. β) Να προσδιορίσετε έναν αφηγηματικό τρόπο με τον οποίο αποτυπώνεται ο επαναστατικός χαρακτήρας της Στέλλας, τεκμηριώνοντας με αναφορές από το κείμενο. (μον. 10)

ΜΕΡΟΣ Β: ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΔΙΔΑΓΜΕΝΟΥ ΜΕ ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

(50 ΜΟΝΑΔΕΣ)

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Μαρία Πολυδούρη, «Μόνο γιατί μ' αγάπησες»

Δεν τραγουδώ, παρά γιατί μ' αγάπησες
στα περασμένα χρόνια.

Και σε ήλιο, σε καλοκαιριού προμάντεμα
και σε βροχή, σε χιόνια,
δεν τραγουδώ παρά γιατί μ' αγάπησες.

Μόνο γιατί με κράτησες στα χέρια σου
μια νύχτα και με φίλησες στο στόμα,
μόνο γι' αυτό είμαι ωραία σαν κρίνο ολάνοιχτο
κ' έχω ένα ρίγος στην ψυχή μου ακόμα,
μόνο γιατί με κράτησες στα χέρια σου.

Μόνο γιατί τα μάτια σου με κύτταξαν
με την ψυχή στο βλέμμα,
περήφανα στολίστηκα το υπέρτατο
της ύπαρξής μου στέμμα,
μόνο γιατί τα μάτια σου με κύτταξαν.

Μόνο γιατί μ' αγάπησες γεννήθηκα,
γι' αυτό η ζωή μου εδόθη
στην άχαρη ζωή την ανεκπλήρωτη
μένα η ζωή πληρώθη.
Μόνο γιατί μ' αγάπησες γεννήθηκα.

Μονάχα γιατί τόσο ωραία μ' αγάπησες
έζησα, να πληθαίνω
τα ονείρατά σου, ωραίες που βασίλεψες
κ' έτσι γλυκά πεθαίνω
μονάχα γιατί τόσο ωραία μ' αγάπησες.

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα, «Σονέτο του γλυκού παραπόνου»

Φοβάμαι μη χάσω το θαύμα
των αγαλμάτων ματιών σου και τη μελωδία
που μου αποθέτει τη νύχτα στο μάγουλο
το μοναχικό ρόδο της ανάσας σου.

Πονώ που είμαι σε τούτη την όχθη
κορμός δίχως κλαδιά, μα πιότερο λυπάμαι
που δεν έχω τον ανθό, πόλφο ή πηλό
για το σκουλήκι του μαρτυρίου μου.

Αν είσαι εσύ ο κρυμμένος μου θησαυρός,
αν είσαι εσύ ο σταυρός και ο υγρός μου πόνος,
αν είμαι το σκυλί της αρχοντιάς σου,

μη με αφήσεις να χάσω ό,τι έχω κερδίσει

και στόλισε τα νερά του ποταμού σου
με φύλλα από το φρενοκρουσμένο μου φθινόπωρο.

Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα, *Σονέτα του σκοτεινού έρωτα*

Ερώτηση

B1. α) Να παρουσιάσετε πώς διαφοροποιείται ανάμεσα στα δύο ποιήματα ο τρόπος με τον οποίο βιώνει κάθε ένα από τα δύο ποιητικά υποκείμενα τον έρωτά του, λαμβάνοντας υπόψη τα συναισθήματα από τα οποία διακατέχονται αυτά. **(μον. 30)**

B1. β) Να εντοπίσετε ένα διαφορετικό σχήμα λόγου σε κάθε ένα από τα δύο ποιήματα με τη χρήση του οποίου αποδίδεται με έμφαση η δύναμη του έρωτα. **(μον. 20)**

ΤΕΛΟΣ